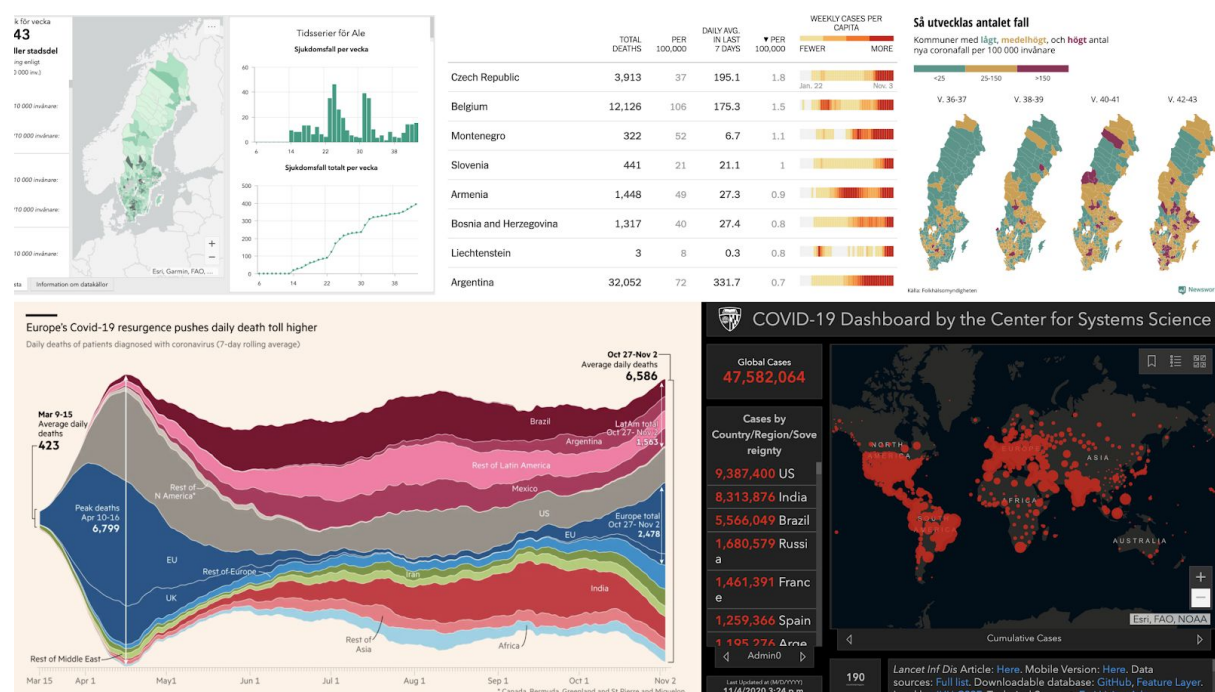

Så känner du igen en missvisande graf

Hur faktagranskar man datavisualiseringar?

Frågan har blivit mer aktuell än någonsin det senaste året. Vi fullkomligen drunknar i siffror och grafer om det nya coronaviruset, och dessa är inte alltid helt enkla att tolka.

När det finns ett sådant tryck efter information om ett ämne är blir det oundvikligen fel ibland.

Ibland av ren illvilja, men det kan också bero på att man saknar nödvändig ämneskunskap (hej hobbyepidemiologer!), eller bara på att man behövt stressa fram något, som när regionala myndigheter runtom i världen helt plötsligt tvingats ta fram dashboards med live-data.

Så vad ska man tänka på som läsare, när man försöker ta reda på om siffrorna man presenterats med är vettiga?

En av de mest ihärdiga myterna om grafer och datajournalistik är att det på något sätt är mer opartiskt än annan journalistik. Att för att det handlar om **siffror så är det automatiskt sanning**.

Så är det inte. Siffror är **lika partiska eller opartiska** som människan som står bakom dem. Det är en **människa som bestämt** vinkel, analys, urval, presentation och allt det påverkar hur man som läsare tar emot informationen.

Men det finns några konkreta fallgropar att titta efter.

1. Håll koll på axlarna

Hur ser grafens x- och y-axlar ut? Är de i rätt ordning? Är de i rätt skala, alltså matchar siffrorna med det som visas visuellt?

Det mest klassiska exemplet på det sistnämnda är stapelgrafer där **höjden på staplarna är frikopplad från de faktiska siffrorna** som visas.

Grafen från argentinska Canal 5 visar antal coronatester per miljon invånare i några utvalda länder. Och det ser ju ut som att Argentina förvisso ligger på femte plats, men inte så långt efter nästa land, USA. I själva verket har Argentina 330 och USA 7 000. Så mindre än fem procent av USA:s antal.

Hade staplarna varit i rätt höjd skulle Argentina nästan försvinna helt.

Det är ganska **lätt att upptäcka ATT siffrorna och staplarna inte stämmer** överens, så det här kan verka onödigt att hänga upp sig på.

Men det är oerhört **svårt att få en känsla för hur MYCKET de skiljer sig åt**.

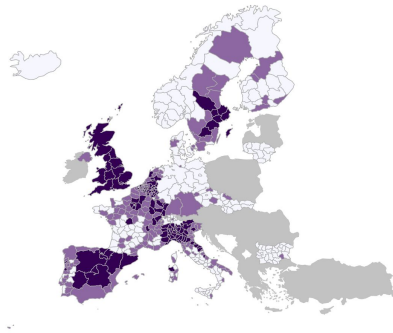
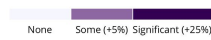
2. Håll koll på kartförklaringen

Kartförklaringen är alltså biten som visar vad **de olika färgerna på kartan betyder**. Den är viktig att kolla på för att se hur datan har grupperats –något som kan påverka vårt intryck av den oerhört.

Här är samma data om överdödlighet i Europa, grupperad på två olika sätt.

Excess deaths in Europe

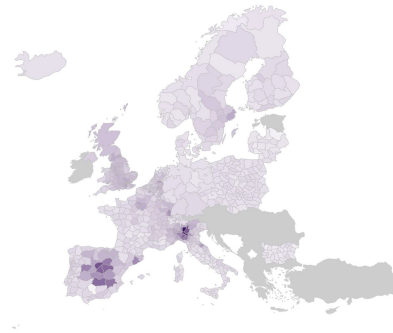
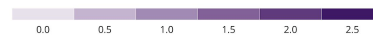
Total excess deaths since the start of the pandemic

N.B. Countries have reported up to different dates
Source: Eurostat, Destatis, ONS, NRS, NISRA, IRCIII, CBS

Excess deaths in Europe

Total excess deaths since the start of the pandemic

Updated 2020-11-09. N.B. Countries have reported up to different dates
Source: Eurostat, Destatis, ONS, NRS, NISRA, IRCIII, CBS

Det finns inget tvärsäkert rätt eller fel svar på hur data *ska* grupperas i kartor, men var uppmärksam på vad det är kartan lyfter fram, och kom ihåg att olika grupperingar av data helt kan påverka bilden som förmedlas.

3. Vem är avsändaren?

Denna fråga måste en faktagranskare alltid ställa sig. Har de någon anledning att överdriva en förändring, eller tvärtom?

Och på samma spår: går det att förstå vad avsändaren gjort – och varför? Med andra ord, är de transparenta med hur siffrorna tagits fram?

Om det inte går att tydligt förstå vad grafen visar utifrån rubriken och underrubrik är det en stor varningsflagga!

4. Vad är kontexten?

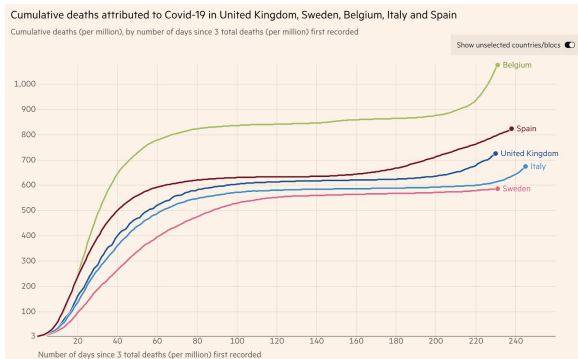
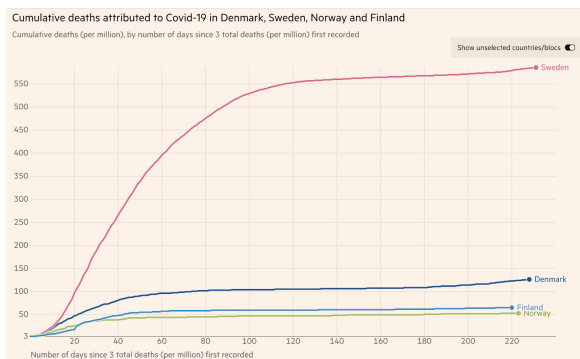
Nyhetsajten Axios gjorde för några månader sedan [en intervju med Donald Trump](#), där presidenten och reportern hamnade i en diskussion om vad som är rätt sak att mäta när det kommer till covid-19.

Reportern Jonathan Swan lyfte fram antalet döda per capita, där USA låg väldigt högt. President Trump ville hellre fokusera på antalet dödsfall per bekräftat fall, där USA framstår i ett mer positivt ljus.

Fundera gärna över detta: är måttstocken den bästa för ändamålet, eller den där resultatet blir mest smickrande för en viss part?

Att vara uppmärksam på kontexten innebär också att tänka på vad man jämför med. Vad är urvalet?

Graferna nedan visar antal dödsfall i Sverige och några andra utvalda länder.

Jämför Sverige med nordiska länder, som på grafen till vänster sticker våra siffror ut negativt. Jämför vi i stället med till exempel Belgien eller Storbritannien, som på grafen till höger, ser det ut på ett helt annat sätt.

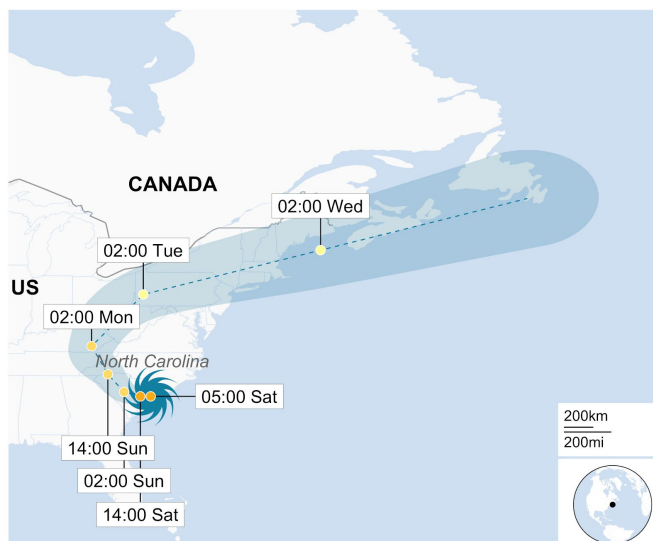
De svenska siffrorna är oförändrade, men vad man jämför dem med påverkar helt hur de framstår.

5. Hur hanteras osäkerhet?

Ibland vet man ju inte exakt hur något ser ut. Prognoser av olika slag är ett ganska typiskt exempel.

Predicted path of Storm Florence

- Tropical storm
- Tropical depression
- Subtropical depression

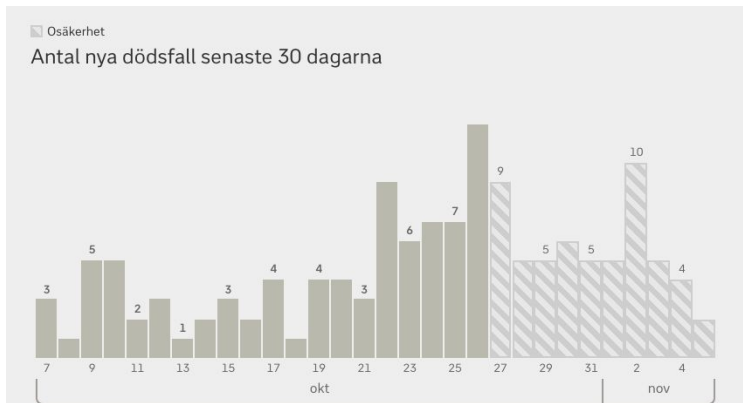
Source: National Hurricane Centre. All times local (GMT minus four hours)

Orkanens exakta väg är osäker, men den förväntas hamna någonstans inom det färgade området.

Ställ dig gärna frågan: Är det här något man kan veta helt säkert? Eller finns det en osäkerhet?

SVT:s graf är ett bra exempel på hur man kan hantera osäkerhet visuellt. Den visar antal nya covid-19-dödsfall de senaste veckorna. Men antalet dödsfall är en laggande indikator. För att hantera det har dom markerat senaste veckans staplar i grått, för att visa att de fortfarande är osäkra.

I korthet:

- Kolla in axlarna
- Kolla in kartförklaringen
- Tänk på vem avsändaren är
- Tänk på vilken kontext datan presenteras i
- Kolla på hur osäkerhet hanteras

Och framför allt, kom ihåg att data och datavisualisering inte är opartiska.